

EUROPA EN L'ERA DE LES POST-TRANSICIONS

Dra. ELENA SOLER

*Univerzita Karlova
(Charles University, Praga.
República Txeca)*

La caiguda del Mur de Berlín el novembre de 1989 va generar una espiral d'esdeveniments que van canviar la faç del món generant nombrosos processos de transició de tota mena. Avui, tres dècades després d'aquells transcendents esdeveniments, els nous escenaris europeus «post-transicionals» han creat notables incerteses i plantejat noves qüestions. Dit d'una altra manera, avui s'observen amb inquietud els canvis que s'estan produint a Europa i es comencen a proposar canvis en els tractats europeus; en aquest sentit, la mateixa Comissió Europea ha declarat que hi ha aspectes que es poden millorar, però els principis fundacionals de la Unió Europea no poden posar-se en qüestió. És per això que si la immigració actual a Europa, per posar un exemple, acaba en una espècie d'«etnicització» dels diferents grups d'emigrants, com ja s'ha vist al llarg de la Història, en aquest cas amb minories històriques nacionals (com és el cas dels «rom», els denominats nous pàries del segle XXI a Europa), s'ha de ser conscient que no correspon a una tendència natural dels propis grups sinó al debilitament democràtic i a la ineficàcia del poder polític, i de la societat en general, en la recerca de mesures per propiciar la integració, entesa aquesta en termes civils i de convivència i no d'assimilació. En aquest sentit, cal portar aquí a col·lació el que Marc Augé assenyala en la seva obra *Els sentido de los otros* (1996): el multiculturalisme és un fenomen complex en el qual cal distingir entre l'afirmació d'unes diferències irreductibles o, per contra, el principi d'una societat més oberta que és, al nostre parer, el que es presenta com a més difícil d'assumir.

Així mateix i lamentablement, encara que no és exclusiu d'ella, a l'Europa d'avui hi ha un cert desprestigi o baixa consideració dels intel·lectuals, i quan això passa, quan les idees i el coneixement importen poc, això condemna a fer desaparèixer l'esperit crític de la societat i, així, quan no s'exerceix aquesta funció de vigilància, la democràcia es posa en perill. És per això que avui, a manera d'homenatge, cal recordar el que Tony Judt, un dels pensadors més rellevants d'aquest últim segle, va dir en una de les seves publicacions més brillants, *Sobre el olvidado siglo XX* (2008): l'obligació de tenir present aquest passat, i tan proper, segle XX: tot i que el passat recent és el més difícil de conèixer i de comprendre, aquell es «commemora» en molts llocs com ara museus, santuaris, inscripcions, etc., que, en certs casos, arriben a convertir-se en patrimonis de la Humanitat, com Dachau, Auchwitz, Terezin o Gulag, encara que, com també recorda Pierre Nora, molts d'aquests llocs tenen realment un caràcter selectiu.

Un «passat recent» compost de fragments de «diferents passats», cadascun dels quals —el jueu, el polonès, el ruteni, l'alemany, el gitano o «rom»...— està marcat per una condició distintiva de víctima (oblidant-nos que, de vegades, també en altres moments de la Història, alguns sectors de població també van poder ser col·laboradors i, fins i tot, opressors). En conseqüència, el mosaic resultant no ens lliga amb un passat comú, tot al contrari, ens en separa, però de totes les nostres il·lusions contemporànies, i tornant a Tony Judt, la més perillosa és aquella sobre la qual se sustenten totes les altres: la idea que vivim en una època sense precedents, en la qual el que passa ara és nou i irreversible i que el passat no té res a ensenyar-nos, però, tal com intel·ligentment ha assenyalat la historiadora canadenca Margaret MacMillan en la seva obra *Usos y abusos de la historia* (2014), potser la història no es repeteixi, ja que els contextos són diferents, però sí cal tenir-la present, perquè malgrat les seves diverses lectures, interpretacions, usos i abusos, aquella sempre ens pot alertar per tal que les atrocitats i errors del passat no es tornin a repetir.

En un moment en què les conseqüències de la recent crisi econòmica, política i social estan provocant a Europa l'increment de noves derives etno-nacionalistes i l'auge de la xenofòbia i del racisme, propiciant la construcció de nous fantasmes i amenaces, del «nosaltres versus ells », del «amb mi o contra mi », cal recordar, una vegada i una altra, les sàvies paraules d'Edgar Morin (*L'Europe à deux visages. Humanisme et barbarie*, 2015, p. 90): «Rien n'est irréversible et les conditions démocratiques humanistes doivent se régénérer en permanences, sinon elles dégénèrent. La démocratie a besoin de se recréer en permanence».